

Seminar slovenskega jezika, literature in kulture

RADIO SLOVENIJA 1, 05.07.2022, PROGRAM A1, 11:30

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

Seminar slovenskega jezika, literature in kulture je dvotedenska prireditev ki jo že od leta devetnajsto 65 organizira oddelek za slovenistiko. **Filozofske fakultete** Univerze v Ljubljani in sicer v 1. polovici meseca julija. Namenjena je tujim slovenistom, tudi slavistom, univerzitetnim učiteljem, znanstvenim delavcem, študentom pa tudi prevajalcem in kulturnim ter prosvetnim delavcem iz slovenskega zamejstva. Prav včeraj so v Ljubljani odprli že 58. **seminar slovenskega jezika** literature in kulture. Zato zdaj na Prvem nekaj besed o tem izredna prof dr Alenka Žbogar vi ste predsednica seminarja dobrodošla prej v studiu Prvega.

ALENKA ŽBOGAR (predsednica 57. **Seminarja slovenskega jezika**, literature in kulture)

Lepo Pozdravljeni, hvala za vabilo.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

Pa začniva s številkami. Koliko udeležencev seminarja pričakujete letos?

ALENKA ŽBOGAR (predsednica 57. **Seminarja slovenskega jezika**, literature in kulture)

NO letošnjih udeležencev je 92, prihajaJo iz 22 držav, od blizu in daleč. Največ jih je iz Avstrije, Poljske, Italije, prihajajo pa tudi iz Bosne in Hercegovine, Češke, Belgije, Ukrajine, Argentina, Amerike, če omenim le nekatere. Ta seminarja namen tako kot ste omenili predvsem tujim slovenistov, tudi slavistom, študentom slovenščine. Tako, da je med seminarjskih lektoriji, ki jih večino poučuje slovenščino na univerzah v tujini danes deluje po svetu več kot 60 slovenistik.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

No, po treh letih je mogoče seminar ponovno izpeljati v živo. To je verjetno, ste veseli tega.

ALENKA ŽBOGAR (predsednica 57. **Seminarja slovenskega jezika**, literature in kulture)

Zelo smo tega veseli, res je. Zdaj smo bili kar 3 leta na daljavo oziroma 2 leti. Tako, da smo se včeraj na tej slovesni otvoritvi pravzaprav zelo razveselili drug drugega. Nekateri seminaristi so stalni gostje, stalni udeleženci in je bilo zelo slovesno. Morda omenim še to, da smo letos prvič podelili tudi Toporišičevo priznanje za izjemne prispevke pri uveljavljanju in promociji slovenistike ter k ogledu slovenistike v republiki Sloveniji in mednarodnem prostoru. Tako, da je prejela to nagrado dr Lidija Arizankovska redna profesorica na filološki fakulteti univerza sveti Ciril in Metod v Skopju.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

No, namen same prireditve oziroma seminarja je udeležencem predvsem predstaviti. Najnovejša spoznanja tako v slovenskem jeziku, kulturi, literaturi.

ALENKA ŽBOGAR (predsednica 57. **Seminarja slovenskega jezika**, literature in kulture)

Tako je letošnja tema je branje. Tako, da imamo bogat po programu na to temo. Imamo veliko predavateljev. In pa seveda tudi dodatnih spremljevalnih, spremljevalnega programa. Dopoldanski program je sestavljen večinoma iz lektoratov fonetičnih vaj, potem sledijo predavanja. Popoldan pa imamo tudi različne strokovne ekskurzije, tako gremo na celodnevno ekskurzijo Piran, Postojna, Postojnska jama, potem na Bled, popoldanska ekskurzija in pa seveda tudi ogled Ljubljanskega gradu, sprehod po Ljubljani, ogled Narodne in univerzitetne knjižnice, literarni večer in tako dalje. Tega je veliko.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

Torej tisti obvezni dopoldanski program s predavanji, lektorati, fonetičnimi vajami, popoldne pa kot smo slišali spoznavanje iz prve roke, če lahko rečem kar tako, torej spoznavanje Slovenije, slovenske kulture in Slovencev. Vsako leto ima seminar tudi nosilno temo. Na katero se navezujejo tudi predavanja. Letos je to branje oziroma s polnim

naslovom branje v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. Preden povemo več o samem programu in o tej izbrani temi, pa na telefonski zvezi pozdravljam enega od letošnjih predavateljev nevrolog prof dr Zvezdan Pirtošek, dober dan. Vi boste jutri na seminarju branje osvetlili z nevrološkega vidika kaj se torej v možganih dogaja med branjem?

ZVEZDAN PIRTOVŠEK (dr.med., specialist nevrolog s Kliničnega oddelka za bolezni živčevja na Nevrološki kliniki **UKC** Ljubljana, predstojnik Katedre za nevrologijo na Medicinski fakulteti)

Ja, moram dati priznanje organizatorju, ker je pomislil tudi na možgane. Namreč prav za nevroznanost je proces branja ena največjih skrivnosti, ki do pred kratkim ostala nerazjasnjena. Zakaj je tako nenavadna skrivnost ravno branje? Zaradi tega, ker smo črke pričeli seveda ljudje brati šele pred kratkim, pred recimo nekaj več kot 5000 leti, ne in pravzaprav ni bilo časa, da bi narava v evoluciji zgradila poseben center za branje. Čeprav mi danes dobro vemo, da pravzaprav beremo zelo avtomatično in hitro in zelo avtomatično tudi prepoznamo črke tudi, če ne gre za črke morda našega jezika. Do tega je prišlo na ta način, da je narava v evoluciji nekako vklopila veliko starejših center za vid tudi z veliko starejšim centrom ali pa potmi za govorjeni govor in jezik. Tukaj na preklopu teh dveh sistemov vida in pa govora se je nekako ustvaril 1 novi center, center za branje in kot sem rekel tega evolucija ni mogla narediti v 5000 letih, zaradi tega je evolucija posegla nekako po enem zanimivem trikov in sicer v možganih imamo pravadni center za obraze, ta je silno pomemben in se vzpostavi pri novorojenčku, že od prvih urah življenja, že prvih urah življenja novorojenček prepozna obraz svoje matere. No in zato, da nam narava pripravil možgane, da bodo nekoč čudovito, učinkovito čitali kot 1 izmed najpomembnejših aktivnosti človeka se te poslužila nenavadnega trika in sicer je leve polovice možganov na nek način izrinila zaznavanje obrazov, jih potisnila bolj na desno stran, v levo stran je pa nekako umestila prepoznavo črk in zaradi tega danes nekdo, ki zna čitkati, ki zna uporabljati črke, a ne odločitev proces branja kot nekaj silno avtomatiziranega, silno arhaičnega, čeprav seveda gre za , če se lahko tako izrazim za novodobni trik evolucije.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

Branje ima verjetno tudi številne pozitivne učinke na sam razvoj možganov?

ZVEZDAN PIRTOVŠEK (dr.med., specialist nevrolog s Kliničnega oddelka za bolezni živčevja na Nevrološki kliniki **UKC** Ljubljana, predstojnik Katedre za nevrologijo na Medicinski fakulteti)

Absolutno, morda bi v nekaj točkah lahko povzel. Najprej slikovne metode jasno kažejo, da nam branje v ojača nevrnske povezave in zanke, bila je da je na ena zanimiva študija kjer so ljudje 9 dni čitali novelo Pompeji in v teh devetih dneh so spremljali kaj se dogaja v njihovi možganih in iz dneva v dan se je vklapljal več možganskih centrov, več možganskih povezav. Zlasti recimo tiste, ki so povezane z empatijo, z občutenjem kar tudi drugi človek čuti, s tako imenovano teorijo uma, da smo mi sposobni nekako razumeti kaj nekdo drugi misli. Zelo je to očitanje takrat razširilo verbalne sposobnosti v smislu kar ga nevroznanosti imenujemo Matejev princip in to je, da če imamo nečesa veliko se bo to samo še multipiciralo, to je zapisal Matej v novi zavezi, da kdor že nekaj ima bo dobil še več tako, da bo imel več kot dovolj. Kdor pa nima mu bo vzeto tudi tisto malo kar ima, to velja v nevroznanosti zelo pomembno čim bolj bomo nekaj vadili, tem bolj bomo imeli. Študije so jasno pokazale, da čitanje odloži, če že ne prepreči, pa vsaj odloži demenco, da zmanjšuje stres, da znižuje krvni pritisk, da nam nekako znižuje tudi srčno frekvenco. Študija je pokazala, da recimo smo 30 minut ali joge ali humorja ali branja na dan zelo ugodni učinek. Fiziologija spanja nas uči, da lahko čitajte, vendar knjige ne digitalnega medija učinkovit način, bom reku, za uspavanje in morda najbolj dramatična študija je pokazala na 3600 ljudeh je pokazala, da ljudje sledili so jim pa 12 let, da ljudje ki redno berejo da živijo kar 2 leti v povprečju dlje.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

No, zdaj ste navedli veliko dobrih razlogov zakaj je koristno, pametno in zdravo brati. Zato se zdaj posvetimo branju. Hvala dr. Pirtošek vam za ta nevrološki vidik in seveda uspešen dan želim.

ZVEZDAN PIRTOVŠEK (dr.med., specialist nevrolog s Kliničnega oddelka za bolezni živčevja na Nevrološki kliniki **UKC** Ljubljana, predstojnik Katedre za nevrologijo na Medicinski fakulteti)

Hvala lepa.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

No, pa dajmo zares morda ob branju dr Alenka Žbogar branje je kot smo slišali zelo zapleten proces, kar morda vpliva tudi na njegovo priljubljenost. Slovenci namreč nismo najbolj vneti bralci, kažejo raziskave.

ALENKA ŽBOGAR (predsednica 57. **Seminarja slovenskega jezika**, literature in kulture)

Ja, drži. Raziskava knjiga in bralci 4 6 je na primer pokazala ne, da so bralne navade Slovencev starih med 18 in 75 let pravzaprav relativno nizke oziroma slabe in da se že od 70 let pravzaprav to stanje ne izboljšuje. Pravzaprav se odstotek nebralcev med Slovenci vse skozi celo znižuje. Iz 42 % ljudi, ki v letu 2014 niso prebrali niti ene knjige v slovenščini, se je ta odstotek dvignil kar na 49 % v letu 2019, kar polovica Slovencev je torej izjavila, da v letu 2018 ni prebrala niti ene knjige v slovenščini. No, kot zanimivost recimo leta 2019 je kar 76 % Američanov starejših od 18 let prebralo vsaj eno knjigo, delno ali v celoti tiskano ali elektronsko. Tako, da je to stanje kar relativno zaskrbljujoče. Zlasti kar zadeva mlade. Naši mladi petnajstletniki so sicer leta 2018 na dosegli odlično skorajda lahko rečemo, ne rezultat. Torej so se uvrstili nad povprečje držav OECD-ja, kar zadeva bralno pismenost. Je pa zaskrbljujoče seveda, da jih ima pa kar visok odstotek odpor do kurikularnega branja književnosti in najbrž sicer k temu tudi nekaj pripomorejo digitalni medij, ki pač terjajo več kodno branje.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

No, ampak slišali smo le digitalni mediji niso tisto pravo branje, ki dobro vpliva na možgane.

ALENKA ŽBOGAR (predsednica 57. **Seminarija slovenskega jezika**, literature in kulture)

Ja, o tem je tudi vrsta raziskav seveda poteka tako kot ob izumu tiska seveda je bilo veliko skeptikov, ki so dvomili v to da ima lahko knjiga pozitiven vpliv na človeka, tako tudi danes seveda potekajo številne raziskave so skeptiki v zvezi s tem. Tako, da to bom težko trdila kakšen vpliv imajo digitalni mediji na možgane. Obstajajo seveda raziskave na primer (nerazumljiva beseda) ugotavlja, da se pojavlja tako imenovana digitalna demenca, torej pomanjkanje koncentracije pri mladih zlasti, ki veliko seveda uporabljajo te digitalne medije. Tako, da morda zdaj ko je so počitnice, ne pa če starši opazijo, da mladi res se dolgočasijo, ne pa jih morda skušajo navdušiti namesto za kake računalniške igrice, da posežejo po kaki dobri literaturi. Ni nujno, seveda da je to neka kanonska morda zelo hermetično literatura, leposlovje, to je lahko tudi morda malo lahkotnejše čtivo, ne ki tudi pozitivno vpliva na možgane in pa na ljudi nasploh, ne kar leposlovje beremo iz različnih razlogov. Beremo za zabavo, za preganjanje dolgčasa, za širjenje obzorij, za poglobljanje znanja, ne. Tako da je to vsekakor priporočljivo.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

No, kot smo slišali branje predvsem leposlovja med mladimi je zaskrbljujoče, nepriljubljeno. Zato zdaj pozdravljam še Eriko študentka magistrskega študija na oddelku za slovenistiko. Pozdravljeni. Vi ste med epidemijo Korona virus sam naredili raziskavo bralne navade slovenskih srednješolcev iz jugovzhodne regije s poudarkom na času po pandemiji, kakšne so ugotovitve?

ERIKA (študentka)

Tako je. V bistvu če pravzaprav kar začnem z enim citatom, ki mi ga je ena od dijakinj povedala, da knjige nas lahko popeljejo v prihodnost ali v domišljjski svet, ko bereš čas izgine in ti postaneš nekdo drug in vidiš stvari čez nekoga drugega. Tako mi je povedala 1 od dijakinj v moji raziskavi, ona je bila le 1 od mnogih, ki je izpostavila, da sicer zelo rada bere ampak, ko pride do obveznega branja v šoli takrat pa se stvari zdijo kot je sama izjavila malo glupe. Tako, da v februarju in marcu 2022 sem izvedla raziskavo o bralnih navadah srednješolcev iz jugovzhodne regije. Anketni vprašalnik je reševalo 250 dijakov, s šestimi dijaki pa sem dodatno naredila še intervju. Ugotovila sem, da večina mladih sicer rada bere, 57 % jih je obkrožilo, da rado bere ali da obožuje branje. Ampak ne marajo obveznega branja v šoli. Tukaj jih je 65 % obkrožilo, da branja nemara ali celo da ga sovraži. Kot razloga so podali, da se počutijo prisiljene, knjige pa so jim v bistvu dolgočasne, dijake sem spraševala tudi po količini branja v prostem času in potem sem izračunala povprečje in ugotovila, da dijaki v povprečju berejo 2 uri na teden. Torej 2 uri na teden posvetijo branju leposlovja, po lastni izbiri in v svojem prostem času. V ta čas pa ni všteto informativno branje, se pravi učenje in branje leposlovja za šolske potrebe. Ugotavljam tudi, da so srednješolci med pandemijo brali več, težava pa je bila ker jim je bil otežen dostop do knjig. Po pandemiji pa so bralne navade spet padla, saj veliko dijakov povedalo, da jim primanjkuje časa. Tako, da če kratko povzamemo ugotovitve. Se pravi bralne navade gotovo se spreminjajo, povečuje se popularnost elektronskih knjig, mnoge spletne platforme ponujajo literaturo prek spleta brezplačno, hkrati pa je dijakom veliko bolj priročna ker dostopajo do nje preko telefonov. Povečuje pa se tudi količina branja je v angleščini ker je večina literature na spletu dostopna le v tujem jeziku.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

Ja, zelo povedni rezultati vaše raziskave. Danes boste o njih na predavanju povedali še več, mimogrede za vse ki nas poslušate predavanja so javna in odprta za vse, ki vas morda tematika zanima. Potekajo pa na **Filozofski fakulteti** v

Ljubljani. Vsa predavanja oziroma sam program je objavljen tudi na spletni strani prireditve. Bodo pa predavanja na voljo kasneje tudi na spletnem portalu . No, ampak kot smo slišali na področju branja se Slovenci ne moremo ravno pohvaliti. Dr Žbogar kaj storiti in kako ljudi zlasti mlade navdušiti nad branjem?

ALENKA ŽBOGAR (predsednica 57. **Seminarja slovenskega jezika**, literature in kulture)

Ja to je pa težje vprašanje, ki ga najbrž zdajle v tako kratkem času ne bom mogla v popolnosti odgovoriti nanj. Zagotovo je pomembno seveda kakšno dediščino dobi otrok ali pa mladi človek v družini, ne. Tako da starši so tisti prvi, ki lahko z zgledom vplivajo. Druga področje je seveda šola, ne kjer veliko delamo, jaz se ukvarjam z didaktiko književnosti tako, da se trudimo , da bi približali branje mladim in pa da bi te ovire, ki jih pravzaprav leposlovje odpira, ne premagali. Kajti vemo , da leposlovje je sploh literarna umetniška dela, ne so ponavadi nekako bi rekla odpirajo številne tujosti, ne. Lahko so tudi provokativna in vse to od bralca terja določen dodaten napor pri razumevanju. Tako, da so te tujosti lahko na ravni jezika, kulturne oddaljenosti, zgradbe, estetike, ne ki te pred neke predvidljive vzorce razgradi, jih na novo sestavi in s tem ko problematizira in destabilizira pričakovanja vzorce deluje deviacijsko , razdiralno , ne. Tako, da bi pa vsekakor rada poudarila , da branje leposlovja bi rekla tako kot je že omenu dr Pirtošek spodbuja zmožnost empatičnega odzivanja, ne. Potem spodbuja seveda tudi strpno sprejemanje novega, drugačnega. Spodbuja domišljijo, krepí sposobnost predstavljanja možnih, torej fiksijskih svetov, ne. Terja uživanje v te svetove. Branje hkrati seveda tudi spodbuja zmožnost povezovanja misli, čustev, mnenj, refleksij o prebranem, nas torej opolnomoči za pogovor, za diskusijo, polemiziranje, pisanje, razpravljanje o prebranem, pa tudi seveda zmožnost sprejemanja reflektiranje tujih misli , čustev , mnenj in refleksij o branjem in pa seveda po notranja zavedanje, da literatura kulturno bogastvo in dediščina na kar smo seveda Slovenci kot narod zelo ponosni, potrjevali smo se namreč ravno preko literature, jezika in kulture.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

No, res veliko dobrih razlogov zakaj vsaj v teh počitniških dneh katerega od zaslonov zamenjati z dobro knjigo smo vam našteali. Morda končamo še z omembo dveh prireditev, ki spremljata **seminar slovenskega jezika** literature in kulture to sta poletna šola in mladinska šola slovenskega jezika.

ALENKA ŽBOGAR (predsednica 57. **Seminarja slovenskega jezika**, literature in kulture)

Tako je, tudi na teh dveh prireditvah torej poteka že 41. poletna šola in 17. mladinska poletna šola slovenščine. Mladinska poletna šola slovenskega jezika je namenjena mladostnikom od 13 do 17 let, letos imamo 104 udeležence iz 22 držav. Od tega jih imamo 11 na daljavo. Poletna šola traja pa 3 tedne, torej do 22. julija in imamo 80 udeležencev. V Ljubljani 20, jih imamo na spletu. Poletna šola pa namenjena vsem, ki se želijo učiti slovensko niso pa nujno strokovno povezani s slovenščino.

ANDREJA ČOKL (voditeljica)

Hvala lepa dr Alenka Žbogar, hvala lepa tudi Erica. Seveda želim, da seminar čim bolje uspe in da se bodo tudi tisti, ki so k nam prišli od kod drugod, od daleč v svoje države vrnili polni novega znanja tako o Sloveniji, kot Slovincih in seveda predvsem o slovenskem jeziku in literaturi in hvala lepa.

ALENKA ŽBOGAR (predsednica 57. **Seminarja slovenskega jezika**, literature in kulture)

Hvala tudi vam.